

Sisäministeriö

Lausuntopyyntö 8.6.2026, VN/34876/2025

Helsingin poliisilaitoksen lausunto sisäministeriölle HE-luonnoksesta rikostiedustelua koskevan hallituksen esityksen täydentämiseksi

1 Asia

Poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 5 lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännökset paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta, sijaintitiedon ja yhdistymistietojen hankkimisesta sekä osallistuvan tietolähteen käytöstä. Lisäksi teknistä kuuntelua koskeva toimivaltuus ehdotetaan ulotettavaksi tietyin edellytyksin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Täydennettävässä hallituksen esityksessä ehdotettua poliisilain 5 b lukua täydennettäisiin telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, yhdistymistietojen ja sijaintitiedon hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, osallistuvan tietolähteen käyttöä sekä paikkatiedustelua ja siihen liittyviä toimivaltuuksia koskevilla säännöksillä. Lisäksi rikostiedustelukeinojen käyttö mahdollistettaisiin tietyin rajoittein pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa.

2 Lausunto

2.1 Yleistä

Helsingin poliisilaitos kannattaa poliisilakiin ja liitännäislakeihin ehdotettuja muutoksia. Ehdotukset muodostavat kokonaisuuden, joka parantaa poliisin mahdollisuuksia estää ja paljastaa vakavaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta nykyistä aikaisemmassa vaiheessa. Eri-tyisen merkittäviä ovat paikkatiedustelua, osallistuvaa tietolähdettä sekä uhkaperusteisen rikostiedustelun uusia salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat toimivaltuuslisäykset. Esityksen tavoitteena on varmistaa, että poliisilaki tukee rikostorjuntaa riittävällä tavalla ja että uhkaperusteisella rikostiedustelulla voidaan puuttua tehokkaasti muun muassa vakavaan jengi- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Käytännön poliisitoiminnassa tiedonhankinnan onnistuminen edellyttää riittävän monipuolista keinovalikoimaa, jotta kulloinkin voidaan käyttää tilanteeseen parhaiten soveltuvaa menetelmää ilman, että tiedonhankinta paljastuu ennenaikaisesti. Rikosten estämi-

nen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa parantaa yleistä turvallisuutta, ehkäisee vakavia oikeudenloukkauksia sekä mahdollistaa poliisin ja muiden rikosprosessiviranomaisten voimavarojen tarkoituksenmukaisen kohdentamisen.

Esitetty sääntely parantaa poliisin mahdollisuuksia vastata järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden toimintatapojen muutoksiin. Vakavien rikosten suunnittelu ja valmistelu voivat tapahtua kotirauhan suojaamissa tiloissa ja suojaetuissa viestintäympäristöissä. Esitysluonnoksessa on lisäksi tunnistettu, että digitaalisten toimintatapojen ohella vakavien rikosten valmistelu edellyttää usein fyysisiä toimia ja että rikollisesta toiminnasta voi jäädä asuntoihin ja muihin tiloihin asiakirjoja, teknisiä laitteita, aineita ja esineitä, joiden löytämisessä paikkatiedustelulla voi olla keskeinen merkitys.

2.2 Paikkatiedustelu ja sen yhteydessä tehtävä esineen haltuunotto ja jäljentäminen

Helsingin poliisilaitos pitää sinänsä perusteltuna, että pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuva paikkatiedustelu sidotaan korotettuihin käyttöedellytyksiin. Ehdotuksen mukaan toimivallan käyttäminen edellyttäisi perusterikosvaatimuksen lisäksi, että paikkatiedustelulla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle ja että sen käyttäminen on välttämätöntä tätä tarkoitusta varten. Toimenpiteestä päättäisi lähtökohtaisesti tuomioistuin, ja asian käsittelyyn osallistuisi julkinen asiamies. Nämä muodostavat kokonaisuutena vahvan oikeusturvajärjestelmän.

Helsingin poliisilaitos kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotetun perusterikosrajausten perusteet jäävät osin avoimiksi. Rikoksen estämisessä ja erityisesti rikostiedustelussa toimivaltuuksien käyttö ajoittuu vaiheeseen, jossa kyse ei vielä ole esitutkinnassa tutkittavasta yksilöidystä rikosepäilystä, vaan toimivallan käyttö perustuu henkilön toiminnasta tehtyihin havaintoihin ja muuhun käytettävissä olevaan tietoon. Tämän vuoksi perusterikosluettelon merkitys toimivallan käyttöä rajaavana edellytyksenä on rikoksen estämisessä ja rikostiedustelussa osin erilainen kuin pakkokeinolain mukaisessa rikostutkinnassa. Siinä missä pakkokeinolaissa perusterikosluettelo rajaa toimivallan käyttöä suhteessa tutkittavana olevaan rikosepäilyyn, rikoksen estämisessä ja rikostiedustelussa sen tehtävänä on kohdentaa toimivallan käyttö vakavan rikollisuuden uhkiin ennakoivassa vaiheessa.

Tästä näkökulmasta jää epäselväksi, millä perusteilla juuri ehdotettu perusterikosrajaus on katsottu tässä sääntely-yhteydessä tarkoituksenmukaisimmaksi, kun toimivallan käyttöä rajoittavat jo erittäin tärkeän merkityksen vaatimus, välttämättömyysvaatimus, tuomioistuimen ennakkovalvonta sekä julkisen asiamiehen osallistuminen. Samanaikaisesti valmistellussa hallituksen esityksessä 98/2026 vp salaisen kotietsinnän käyttöala on ehdotettu sidottavaksi telekuuntelun perusterikoksiin. Tästä näkökulmasta olisi perusteltua arvioida myös paikkatiedustelun perusterikosrajausten tarkoituksenmukaisuutta.

Käytännössä ehdotettu rajausta voi merkitä sitä, ettei paikkatiedustelua voida käyttää kaikissa sellaisissa vakavan järjestäytyneen rikollisuuden tilanteissa, joissa muut toimivallan käyttöedellytykset täyttyvät ja joissa tiedonhankinta olisi välttämätöntä vakavan rikoksen estämiseksi. Tällaisia tilanteita voi liittyä esimerkiksi rikoshyödyn käsittelyyn, aseistautumiseen tai rikollisen toiminnan logistiseen tukemiseen.

Helsingin poliisilaitos esittää arvioitavaksi, onko pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävän tilan paikkatiedustelun perusterikosrajaus tarkoituksenmukaisin mahdollinen vai olisiko käyttöalaa perusteltua arvioida telekuuntelun perusterikosten näkökulmasta siten, että toimivallan muut korotetut käyttöedellytykset säilyvät ennallaan.

2.3 Tekniseen laitetarkkailuun ja datan käsittelyyn liittyvät tulkintakysymykset

Esitysluonnoksessa ei ehdoteta erillistä salaista laite-etsintää koskevaa toimivaltuutta. Esityksen mukaan tekninen laitetarkkailu voitaisiin kuitenkin toteuttaa paikkatiedustelun yhteydessä, jos teknisen laitetarkkailun omat käyttöedellytykset täyttyvät. Tekninen laitetarkkailu olisi paikkatiedustelusta erillinen salainen tiedonhankintakeino, jota koskisivat omat edellytykset ja päätöksentekomenettely. Esityksen perustelujen mukaan datan jäljentäminen edellyttäisi tyypillisesti sitä edeltävää teknisen laitetarkkailun käyttöä.

Ehdotetun 27 c §:n mukaan poliisilla olisi oikeus paikkatiedustelussa jäljentää esine, asiakirja tai omaisuus ja tarkastella yksityistä avaamatonta asiakirjaa. Sääntely koskisi myös teknisessä laitteessa, tietojärjestelmässä tai tallennusalueella olevaa dataa.

Esityksen perusteluissa kuvataan siten teknisen laitetarkkailun ja paikkatiedustelun välistä suhdetta. Käytännön soveltamisen kannalta jää kuitenkin vielä täsmennettäväksi, miten on arvioitava esimerkiksi auki olevan tietokoneen tai matkapuhelimen näytöllä näkyvän tiedon aistinvaraista tarkastelua tai valokuvaamista sekä missä tilanteessa laitteen sisältämän datan kopioiminen edellyttää erillistä teknistä laitetarkkailua koskevaa päätöstä.

Helsingin poliisilaitos katsoo, että vähintäänkin säännöstä koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi aiheellista kuvata nykyistä konkreettisemmin paikkatiedusteluun kuuluvan asiakirjan tarkastelun ja jäljentämisen, datan jäljentämisen sekä erillisen teknisen laitetarkkailun välisiä rajoja. Täsmennys edistäisi toimivaltuuksien yhdenmukaista soveltamista ja varmistaisi, että kutakin toimenpidettä koskevaa päätöksentekomenettelyä noudatetaan oikein.

2.4 Paikkatiedustelun käytännön toteuttaminen

Paikkatiedustelu toteutettaisiin esityksen mukaan lähtökohtaisesti salaa siten, ettei paikan omistaja, haltija tai muu henkilö tietäisi poliisin käyvän paikassa. Myös paikkatiedusteluun liittyvien haltuunotto- ja jäljentämistoimenpiteiden lähtökohtana olisi, että ne voidaan tehdä meneillään olevaa tiedonhankintaoperaatiota paljastamatta.

Käytännössä paikkatiedustelun kohteissa voi olla teknisiä suojaus- ja valvontajärjestelmiä, kuten tallentavaa kameravalvontaa, kulunvalvontajärjestelmiä, hälytyslaitteita ja älylukkoja. Esitysluonnoksessa ei nimenomaisesti käsitellä sitä, millaisia toimenpiteitä poliisi voisi tehdä, jos tällainen järjestelmä estäisi paikkatiedustelun salassa toteuttamisen tai voisi johtaa toimenpiteen paljastumiseen.

Tällaisessa tilanteessa voi syntyä tarve arvioida esimerkiksi sitä, voidaanko kamera tilapäisesti peittää, voidaanko valvonta- tai hälytysjärjestelmään kohdistaa muu väliaikainen toimenpide ja miten kohde on toimenpiteen jälkeen palautettava ennalleen. Nykyaikaiset järjestelmät voivat myös tuottaa automaattisesti loki-, kulku- tai hälytystietoja, joista paikkatiedustelun toteuttaminen voi paljastua jälkikäteen.

Helsingin poliisilaitos huomauttaa, että poliisilain (872/2011) 5 luvun 26 §:ssä säädetään poliisimiehen oikeudesta mennä salaa tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus tai haitata sitä teknisen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisen tai poisottamisen yhteydessä.

Toimivaltuuden täsmällisen ja yhdenmukaisen soveltamisen kannalta esityksessä olisi kuitenkin perusteltua arvioida nimenomaisesti, sisältyvätkö teknisten suojaus- ja valvontajärjestelmien aiheuttamien paljastumisriskien hallitsemiseksi välttämättömät ja tilapäiset toimenpiteet ehdotettuun paikkatiedustelutoimivaltuuteen vai edellyttävätkö ne erillistä toimivaltasäännöstä. Samalla voisi olla aiheellista arvioida tällaisten toimenpiteiden edellytyksiä, dokumentointia, suhteellisuutta ja kohteen ennalleen palauttamista.

2.5 Osallistuva tietolähde

Helsingin poliisilaitos pitää osallistuvaa tietolähdettä koskevaa toimivaltuutta tärkeänä. Käytännön kokemuksen perusteella tietolähteen paljastumisen riski on keskeinen tiedotiedonhankinnan käyttömahdollisuuksiin ja tietolähteiden turvallisuuteen vaikuttava tekijä.

Esityksen mukaan osallistuvan tietolähteen käytöstä ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei aloiteta esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, ilmoittamiseen sovellettaisiin pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momenttia. Ilmoitusta voitaisiin siten laissa säädetyin edellytyksin lykätä tai se voitaisiin jättää kokonaan tekemättä muun muassa hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Ehdotettu sääntely ottaa siten huomioon tietolähteen turvallisuuden ainakin ilmoituksen lykkäämistä ja tekemättä jättämistä koskevassa harkinnassa. Helsingin poliisilaitos pitää kuitenkin tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioidaan, turvaako ehdotettu viittaussäännös riittävästi osallistuvan tietolähteen henkilöllisyyden ja turvallisuuden kaikissa tilanteissa, joissa esitutkinta aloitetaan.

Tietolähteen halukkuus osallistua poliisin johtamaan toimintaan voi olennaisesti heikentyä, jos hän ei voi ennakoida, pystytäänkö hänen henkilöllisyytensä ja osallistumisensa suojaamaan myös rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa. Tällä voi olla välitön vaikutus uuden toimivaltuuden käytännön vaikuttavuuteen.

Helsingin poliisilaitos esittää, että osallistuvan tietolähteen käytöstä ilmoittamista koskevaa sääntelyä täsmennetään siten, että ilmoituksen lykkääminen tai tekemättä jättäminen on mahdollista aina, kun ilmoittaminen aiheuttaisi todellisen vaaran tietolähteen tai muun henkilön hengelle tai terveydelle taikka muutoin tosiasiallisesti paljastaisi suojattavan tietolähteen henkilöllisyyden. Samalla perusteluissa olisi hyvä selvittää, miten tietolähteen turvallisuus ja asianosaisen oikeus valvoa oikeuksiaan sovitetaan yhteen.

2.6 Lopuksi

Helsingin poliisilaitos pitää ehdotettuja säännösmuutoksia tarpeellisina poliisin toimivaltuuksien kehittämiseksi. Erityisesti paikkatiedustelua, osallistuvaa tietolähdettä sekä teknisen kuuntelun laajentamista koskevat muutokset parantavat poliisin mahdollisuuksia puuttua vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Jatkovalmistelussa voisi kuitenkin olla perusteltua täsmentää paikkatiedustelun perusteorikoskynnystä, paikkatiedustelun ja teknisen laitetarkkailun välistä rajaa, paikkatiedustelun käytännön toteuttamiseen liittyviä toimivaltuuksia sekä osallistuvan tietolähteen käytöstä ilmoittamista koskevaa sääntelyä tietolähteen turvallisuuden riittäväksi varmistamiseksi.

Jari Liukku, poliisipäällikkö/poliisikomentaja

Jari Illukka, rikosylitarkastaja/Rikostutkintayksikön johtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 29.07.2026 klo 16:30. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Sisäministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus

Helsingin poliisilaitos

Pasilanraito 11, PL 11, 00241 Helsinki

kirjaamo.helsinki@poliisi.fi

Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi